

Rudolf Neck

AVSTROMARKSISTI: NARODNOZVEZNA DRŽAVA PRI KARLU RENNERJU
IN OTTU BAUERJU

Ukvarjanje z odnosom delavskega gibanja do nacionalnega vprašanja v podonavski monarhiji ni novo in je prav v zadnjih letih in desetletjih prineslo celo kopo študij, deloma tudi odličnih. Toda kljub vsej kvaliteti zgodovinarskega raziskovanja, na katerega se lahko opremo, obstajajo znotraj te politično kot tudi historično še vedno podcenjevane problematike številne vrzeli v raziskovanju, ki onemogočajo zadovoljivo razjasnjevanje tega kompleksa vprašanj v vsej njegovi celovitosti. Tako je recimo na deveti mednarodni konferenci zgodovinarjev delavskega gibanja v Linzu leta 1975 pokojni Peretz Merchav opozoril, da je problem tega odnosa ostal nerazrešen in to kljub nespornemu dejstvu, da so ga obravnavali in raziskovali v različnih časih in na različnih stopnjah razvoja delavskega gibanja, večkrat celo misleci in raziskovalci najvišje avtoritete in kompetence. Nerazrešeno je ostalo to vprašanje kljub nekaterim teoretično sprejemljivim modelom predvsem zategadelj, ker ni moglo vzdržati soočenja z zgodovinsko resničnostjo. Če je leta 1903 Max Adler menil, da »se da narodna ideja danes zamisliti in zastopati brez ugovora le kot socialistični končni cilj«, potem je bil to beg v utopijo. Tudi retrospektivna razreševanja posameznih zgodovinarjev večinoma niso povsem zmožna razjasniti dejanskega stanja. Politično stališče avtorjev daje po pravilu samo omejen prostor za eksaktne analize z uporabnimi rezultati. Kot primer naj imenujem Josepha Lenza, ki je leta 1930 v svojem delu o drugi internacionali in njeni dediščini videl korenine vsega zla le v tem, da je avstrijska socialna demokracija zapustila revolucionarno marksistično pot. Popolna nevzdržnost in cenena polemika takšnih stališč bo osvetljena kasneje.

Raziskovanje nacionalnega vprašanja kot problem avstrijske socialne demokracije je zaradi političnih nasprotovanj med glavnimi smermi v mednarodnem delavskem gibanju do danes ovito v mrak. Pri tem bi se na vsak način ponujala možnost, pokriti te vrzeli z raziskovanjem onstran teh nasprotij.

Do danes posebno pogrešamo obsežno in temeljito študijo o ekonomskih osnovah in aspektih nacionalnega konflikta in njegovega posega v delavsko gibanje. Pri tem bi morali temeljito obdelati gradivo, ki je ohranjeno na regionalni ravni. Tudi Hans Mommsen, ki je sicer upošteval ekonomsko stran, prav v tem vprašanju zaradi pomanjkanja predel v svojem sicer globokoumnemu delu ni mogel ponuditi odločilnih sklepov. Kljub temu je prav njegovo delo ostalo standardno, na katero se je opiralo sleherno nadaljnje delo in se bo

tudi v bodoče. Na drugi zvezek za čas po letu 1907 bomo seveda morali še počakati.

Toda najprej nekaj kratkih splošnih pripomb k vprašanju o delavskemu gibanju in narodu. Marx in Engels sta bila v svojih stališčih o nacionalnem vprašanju polna nasprotij in neprecizna. »Klasika« sta nam ostala dolžna marksistično analizo problemov. Po eni strani sta o tem govorila kot o golem fenomenu nadstavbe, ki se bo z odpravo osnovnih nasprotij sam razrešil. Tu gre za preusvojitve kautskyjansko mehanicističnega modela. Na drugi strani sta Marx in Engels trdno stala za meščansko-idealistično tradicijo in sta principiarno pozdravljala nastajanje nacionalnih držav. Glede Engelsove velikonemške naravnosti in ob teoriji o »nezgodovinskih narodih« tudi Lassalle tu ni bil bistveno nasprotnega mnenja. Avtoriteta Marxa in Engelsa je dolgo časa preprečevala razvoj jasne, »marksistične« teorije o tem vprašanju. Pozitivne izkušnje, ki so jih recimo storili v Avstriji za časa strankinega zboru v Neudörflu 1874, v teorijo niso bile prevzete. Tedaj je bila v avstrijski stranki prvokrat postavljena pravica do samoodločbe kot zahteva. Bistvene predodločitve o nacionalnem vprašanju so bile v avstrijskem delavskem gibanju potisnjene na rob, ker so bili v ospredju pač drugi problemi. Najprej je bilo treba premagati razcep med radikali in zmernimi, pri čemer je bilo vprašanje o marksističnih osnovah drugorazredno. Tudi tu je igral nacionalni problem neko vlogo, ker so bili zmerni pod močnim vplivom Nemčije in Švice in so se nagibali k velikonemškemu stališču.

Tudi po združitvenemu kongresu v Hainfeldu ni Viktor Adler svoje nemško-nacionalne preteklosti nikoli povsem presegel, čeprav je že zgodaj spoznal pomen nacionalne problematike. Vendar pa je njeno rešitev odrival in silil v ospredje vedno druge probleme. Na strankinemu zboru v Hainfeldu o tem niso diskutirali. Tam sprejeti strankin program ni vseboval nobenega praktičnega navodila in je oznanjal čisto deklamatorični internacionalizem. V njem lahko vidimo nazadovanje v naivni kozmopolitizem v primerjavi z Neudörflom.

Že od začetka v stranki niso hoteli razumeti stališče Čehov. Tu pa so se zelo hitro razplamtela nasprotja na ravni politične organizacije, še bolj pa na področju strokovnih organizacij, kjer niso igrali vloge samo taktični in ideološki momenti, ampak je izbil na dan problem v vsej svoji eksistenčni ostrini, ker je odcepitev otežkočila boj proti delodajalcem v podjetjih. Zato je po dolgotrajnem oklevanju strankinega vodstva prišlo do brnskega nacionalnega programa. Kratko rečeno sta si tu stala nasproti dva predloga: 1. predlog skupne eksekutive, ki je meril na teritorialni princip, namreč na preureditev Avstrije v avtonomna, regionalna samoupravna telesa, ki naj bi se po možnosti prilagodila jezikovnim mejam. Tu je viden vpliv Kautskyja.

2. Izvrševalni odbor JSDS je zastopal personalni princip in ni izenačeval naroda s teritorijem. Zastopal je narod kot kulturno jezikovni pojem, naslanjajoč se na Rennerja in Etbina Kristana ter nastopal proti nujnosti nemščine kot sporazumevalnega jezika. Diskusija je bila začudujoče zadržana, poudariti bi bilo le prispevek Seligerja. Rezultat je bil kompromis, ki so ga opredelile naslednje temeljne misli: 1. Avstrija (tj. zahodna polovica monarhije) naj se preobrazi v demokratično narodnostno zvezno državo. 2. Namesto zgodovinskih kronovin se osnujejo samoupravna telesa, ki bodo razmejena po narodnostnih mejah in katerih zakonodajo in upravo bodo opravljale narodne zbornice, iz-

voljene na osnovi splošne, enake in neposredne volilne pravice. 3. Vsa samoupravna ozemlja enega naroda tvorijo skupaj narodnostno-enotno zvezo, ki opravlja svoje narodne zadeve popolnoma avtonomno. 4. Pravice narodnih manjšin varuje poseben zakon, ki naj ga sklene državni parlament. 5. Ne prizna se nobene narodnostne predprave in zato se zamuje zahteva po državnem jeziku: koliko je potreben posredovalni jezik, bo določal državni parlament.

Pomen tega programa se je in se še precenjuje. Predvsem bi bilo treba poudariti, da je veljal državi in ne stranki. S tem je ta najbolj poznani socialno-demokratski poskus rešitve nacionalnega vprašanja nakazal tudi že kam napreduje razvoj v stranki in je izraz napredujoče integracije in identifikacije z državo. Po pravici meni Mommsen, da glede na zgodovino nastajanja programa, le-tega ne bi bilo smiselno imeti za sondiranje teoretične pravilnosti.

Za strankino vodstvo in Adlerja je bilo glavno, da je bil program enoglasno sprejet. Avstrijsko delavsko gibanje naj bi najprej združil boj za splošno volilno pravico, pri čemer je bil personalni princip že od začetka samoumeven. Po mnenju vodstva pa naj bi se ta princip dolgoročno uveljavil v državnih in upravnotehničnih konceptih. Dejansko je bil brnski kongres pomemben korak v smeri personalne avtonomije. Kulturnonarodnostni zavesti, ki je bila po svojem bistvu nepolitična in nedržavna, so avstrijske razmere prav ustrezale. Toda v vseh pogledih rešitve je manjkala ekonomska komponenta in to je imelo za posledico, da avstrijska socialna demokracija prav v njenem osnovnem in življenjskem vprašanju ni mogla najti prave »socialistične«, to se pravi materialistične rešitve, kot je pravilno opozoril Helmut Konrad.

V kratkem je prav ta hiba pripeljala do novih nasprotij in sporov, ki so se končali na sindikalnem sektorju. Kot se je uresničevanje splošne volilne pravice približevalo svojemu cilju, tako se je v stranki večala nujnost, da se natančno ukvarja s praktično rešitvijo nacionalnega problema. Od leta 1906 je bil v teoretičnem glasilu *Der Kampf* pravzaprav utemeljen avstromarksizem, posebno od leta 1907. Če sta se klasika nezadostno ukvarjala z nacionalnim vprašanjem, je zdaj postal nacionalni problem ena od glavnih diskusijskih tem v avstromarksizmu. Tu so nastale prve in najpomembnejše temeljne izjave z marksističnega vidika o tej problematiki. Če sem se v svojem obravnavanju in glede na naslov razprave v bistvu omejil na oba najpomembnejša teoretika in protagonistista Karla Rennerja in Otta Bauerja, se vendar ne sme prezreti, da je bila v socialni demokraciji zahodne polovice monarhije še cela vrsta drugih pomembnih osebnosti, ki jih lahko označimo za avstromarksiste, če že uporabimo ta problematični in nikoli nedvoumno definirani pojem, ki so se intenzivno in obilno ukvarjali s tem vprašanjem. Predvsem naj imenujem že omenjenega Etbina Kristana, pa Josefa Strasserja, Juliusa Deutscha, Maxa Adlerja, Wilhelma Ellenbogna, s češke strani pa zlasti Bohumira Šmerala. Vsi ti so ustvarili prispevke, ki bi jih bilo treba upoštevati pri temeljitem in izčrpnem obravnavanju naše teme.

Vendar sta Renner in Bauer zaradi svojega mesta v stranki tista misleca, ki sta najbolj važna in najbolj bijeta v oči, pa tudi na ravni mednarodnih diskusij sta bila najbolj odmevna, zlasti tudi s strani ruskih boljševističnih teoretikov Lenina in posebno Stalina.

Pri tem je o njima težko soditi, ker njuna stališča niso bila vedno enaka. To še posebej velja za Rennerja, ki se je o tej tematiki izjasnjeval ne le v svojih

glavnih delih, ampak tudi v številnih manjših prispevkih. Svoje mnenje je večkrat spreminjal in njegove formulacije si večkrat nasprotujejo. Samo v prvih štirih letnikih *Der Kampf* je izšlo 31 njegovih člankov, ki se v veliki meri ukvarjajo z nacionalnim vprašanjem.

Pri njem imamo lahko za do neke mere konstantne naslednje osnovne ideje: predvsem mu gre zato, da prilagodi strukturo zvezne države zahtevam mnogonacionalne države, pri čemer sta mu za vzgled Švica in ZDA. Pri tem je izhajal iz teritorija obstoječe države. Država je zanj nadrejena oblast, ki naj povezuje nadnacionalno celoto, k čemur bi predvsem spadale enotne kompetence na zunanjepolitičnem, vojaškem, pa tudi na gospodarskem in socialnem področju. Narod je videl kot oblasti prirejenega, ne podrejenega.

Pri tem je bil zanj odločilen princip personalne avtonomije, ki naj bi ga vpeljali za celotno državo. Teritoriji pri tem niso primarni. Dežela naj bi se premerila po dveh načelih in naj bi bila preprežena z dvojno mrežo. Odločilna sta bila dva različna organizacijska principa: ekonomskoetnični in nacionalnopolitični. Organizacija v ožjem smislu naj bi se delila po nacionalnih in državnih funkcijah.

Njegov praktični program pa naj bi izgledal takole: ustvarili bi osem nacionalnih vlad, ki bi se ukvarjale samo s kulturnimi zadevami, za koncesijo centralizmu naj bi vse imele sedež na Dunaju. Njihova ustanovitev in organizacija naj bi sledila principu personalne avtonomije.

Državno upravo, z izjemo nacionalnih zadev, naj bi prevzelo osem gubernijev, ki naj bi se osnovali po socialnih in gospodarskih danostih in ki bi deloma dobili svojo dopolnjujočo konfiguracijo na nenacionalni bazi v takoimenovanih združenih glavnih ozemljih (zusammenfassendes Hauptgebiet) s sedežem na Dunaju, v Pragi, Lvovu in Trstu.

Najvišjo zvezno oblast naj bi predstavljal zvezni kabinet s kanclerjem na čelu. Temu telesu, ki ne bi bil ustvarjen na podlagi nacionalnega proporca, naj bi bili podrejeni naslednji resorji: zunanje zadeve, vojska, finance, gospodarstvo, socialna politika in pravosodje. Območje delovanja naj bi bila vsa zahodna polovica monarhije.

Zakonodajno oblast bi v tej idealni državi, kot jo je koncipiral Renner, imel državni zbor, ki bi bil sestavljen na podlagi splošne, direktne in tajne volilne pravice, pri čemer naj bi bil bolj poudarjen proporcionalni sistem. Renner ni imel za potrebno, da bi še obstojala gosposka zbornica, odprto pa je pustil možnost, da bi bila tretjina poslancev izvoljena na podlagi nacionalnega cenzusa, druga tretjina po teritorialnem principu, tretjo pa bi imenoval državni vrh. Ogrske Renner v svojem konceptu ni upošteval, gojil pa je upanje, da bo nekega dne moralni pritisk na vzhodni del monarhije tako velik, da bo sledila zahodni polovici. Federalizem je bil v njegovem konceptu vključen v okrajih in okrožjih, vse do mešanojezičnih občin. Ta komplicirani sistem, ki je prenesel le en sam okvir, pa je vendar vodil demokratični princip.

Otto Bauer je prvotno posvečal nacionalnemu vprašanju manj zanimanja, predvsem zato, ker je za pravega eksperta veljal Renner. Pod vplivom notranje-strankinih konfliktov se je pa tudi pri njem porodila potreba, da bi ta problem resnično obvladal in se je udejanila v njegovem temeljnemu delu o socialni demokraciji in nacionalnem vprašanju. Na začetku mu je šlo za opravičevanje

socialnodemokratske narodnostne politike v Avstriji, temu pa se je kmalu pridružilo osnovno vprašanje o razmerju med socializmom in narodom. Bauerjevo zanimanje so v glavnem opredeljevali historični in teoretični momenti in so dosegli višek v prizadevanju narediti za plodno Marxovo metodo pri analizi nacionalnega vprašanja. Ker je bil pod močnim vplivom Kantove filozofije, se je v različnih vprašanjih ločil od historičnega materializma. Vsekakor pa nikoli ni izgubil izpred oči prakse, in prav v taktičnih stališčih, ki jih je principaliziral v nesprejemljivi obliki, je večkrat vplivala nanj.

Bauer je interpretiral pojem o rodovni skupnosti v zgodovinskem smislu in je tako prišel do definicije naroda kot usodnostne skupnosti (Schicksalsgemeinschaft). V mnogih ozirih imamo tu že opravka z modernim sociološkim razlagalnim vzorcem, s katerim je Bauer vnesel v politično prakso teorijo o socialno omejenem meščanskem nacionalizmu. Na ta način je upal, da bo uskladil svojo marksistično razrednobožno pozicijo z brnskimi nacionalnimi programom in v jedru reformističnimi Rennerjevimi reorganizacijskimi predlogi.

Bauerjeva perspektiva presega Rennerjevo in se abstrahira iz sodobne politične strukture naravnost v vzpostavitev socialistične družbe, ki avtomatično vodi k politični rešitvi problema. Bauer je definiral princip nacije kot »princip državne tvorbe enotnega in avtonomnega naroda v obdobju družbene produkcije« in je s tem prevzel vizijo federativne strukture socialističnih »združenih narodov Evrope«, stoječe nad posameznimi nacionalnimi državami.

Kljub socialistični tendenci Bauerjevega modela ni spregledati njegove notranje sorodnosti z Rennerjem. Oba teoretika sta tudi v vprašanju praktičnega premagovanja nacionalnih konfliktov izhajala iz prepričanja, da naj bi se nacionalno vprašanje z napredujočo demokratizacijo spremenilo iz vprašanja moči v rešljivo kulturno vprašanje. Renner je buržoaznemu nacionalizmu zoperstavil »pravno idejo naroda«, ki naj bi dosegla specifično vsebino proletarskega internacionalizma. Bauer je s svoje strani sprejel to misel in jo presadil v svojo dialektično terminologijo. Proti konservativno nacionalni politiki buržoazije je postavil revolucionarnonacionalno politiko delavskega razreda. Ta je bila za Bauerja opravičilo proti mišljenju avstrijske socialne demokracije, da naj bi kot edina stranka vodila resno nacionalno politiko, ki naj bi počivala na socialno reformnemu, cilja zavedujočemu se delu. Bauer je teoretično utemeljil izenačitev socialne in nacionalne emancipacije, ki je bila od Hainfelda trden sestavni del socialnodemokratske politike. Pri tem so bile v ozadju, tako pri njem kot tudi pri Rennerju, žive ideje, da bi ta emancipacija proletariata odločilno prispevala k povečanju »materialne in duhovne veličine nemškega naroda.« Levica v stranki je po pravici opozarjala, da se te skrite misli pojavljajo zato, da bi premagali buržoazni nacionalizem. Po pravici je tudi kritizirala, da je tako Rennerjevo kot Bauerjevo razpravljanje o nacionalni državi, kakor je že bilo v posameznostih različno, vendar bilo diktirano iz enakih taktičnih osnovnih temeljev.

Spekulativni značaj Bauerjevih idej so večkrat kritizirali in njegov način, da bi dialektično argumentiral, je bil večkrat označen za samovoljnega. Rennerjevi predlogi o reorganizaciji so se v prvi vrsti obračali k političnemu razumu vseh udeleženih. Bauer pa nasprotno ni verjel teoretičnemu vpogledu, ampak je menil, da bosta obubožanje in politični razvoj države pomagala prodreti narodni avtonomiji. V dialektičnem prevratu naj bi nacionalno sovraštvo vo-

dilo k nacionalnemu miru, »narodnostni boj ustvarja narodno avtonomijo. Notranji razvoj Avstrije od volilne reforme pa na noben način ni potrdil Bauerjevih in Rennerjevih optimističnih pričakovanj. Nasprotno, lahko rečemo, da je zmaga splošne volilne pravice zmanjšala možnosti za rešitev nacionalnega problema. Vzrok temu je bil razvoj parlamentarnega življenja. Novembra 1909 je bil pod vodstvom Pernerstorferja osnovan narodnopolitični odbor, ki so ga po več neuspešnih sejah julija 1910 preložili in odtlej je ostal nezmožen za delo.

Rennerjevi reformni načrti, ki so se naslanjali na ustavni načrt iz Kromeriža, kot tudi Bauerjevi in drugi, so se ponesrečili tudi znotraj stranke. V letu po mednarodnemu socialističnemu kongresu v Kopenhagnu, na katerem se je Nemcem posrečilo, da so v sindikalnem konfliktu majorizirali Čeha, je enotno strokovno gibanje v Avstriji razpadlo. V političnih organizacijah so bili zdaj Čehi tisti, ki so preprečevali sleherni poskus reforme. V nasprotju s češko-nemškimi socialnimi demokrati so vztrajali na ustavi kronovin. Tudi so se zoperstavljali delitvi na nacionalne okraje, ki bi se končali v manjšinskem varstvu za češke Nemce. Šmeral v svoji stranki ni mogel prodreti.

Na drugi strani je treba poudariti, da je bila pozicija, ki sta jo zastopala Renner in Bauer glede vprašanja manjšinskih šol, skrajno nasprotujoča, močni narodni motivi pa preoblečeni v humanistično-emancipacijski plašč. S svojimi argumenti sta se oba nedvomno znatno približala nemškonacionalnemu taboru, pri čemer je v sami stranki močno nacionalistično krilo z Ludom Moritzem Hartmannom in Karlom Leuchterjem na čelu te težnje tudi sicer vzpodbujalo. To se je pokazalo zlasti v prilagajanju socialnodemokratske agitacije prevladujočim nacionalističnim težnjam in tu nista Bauer in Renner predstavljala nobene izjeme, kot je kritično ugotovil Kautsky.

Za usodo prizadevanj po reformi pa sta bila nazadnje odločilna razvoj internacionale in svetovna politika. Izbruh prve svetovne vojne poleti 1914 je prinesel konec proletarske solidarnosti med narodi in s tem zapečatil usodo Rennerjevih in Bauerjevih idej za nadaljnji obstoj monarhije. Nič več ni bilo mogoče zaznati možnosti avstrijske stranke, da bi ohranila pri življenju drugo internacionalo kot živo enotnost nacionalno različnih delavskih gibanj. Že davno pred poletjem 1914 se je tu v habsburški državi začel razpad internacionale v državnem sklopu, ki je bil kot anahronizem obsojen na propad. Duhovito iznajdeni sistem avstromarksistov je vse preveč nosil pečat teoretične konstrukcije.

Res je v času vojne baza v stranki močno kritizirala zadržanje strankinega vodstva, posebno njegove šovinistične zablode. Nacionalni program leveice je ostal samo še zgodovinski interes. Monarhija je razpadla zaradi porazov na vojaškem področju in zaradi centrifugalne aktivnosti meščanskega razreda.

Iz kasnejšega vidika se vsiljuje sodba, da je bil poskus socialne demokracije spremeniti Avstrijo v nacionalno zvezno državo in v kal za splošno vzhodno-in jugovzhodno evropsko rešitev le utopija, ali kakor pravi Raimund Löw: »Za ofenzivni internacionalistični boj bi lahko pridobili v vrtincu nacionalnih zmešnjav zagotovo samo manjšino delavcev. Socialno demokratsko vodstvo v Avstriji pa ni imelo niti volje niti političnega instrumentarija, da bi stopilo na to pot.«

IZBOR NAJPOMEMBNEJSIH VIROV IN LITERATURE

- Rudolf Springer (Karl Renner), Staat und Nation, Wien 1899.
- Rudolf Springer, Der Kampf der österreichischen Nation um den Staat. 1. Teil, Das nationale Problem als Verfassungs- und Verwaltungsfrage, Wien 1902.
- Rudolf Springer, Das Selbstbestimmungsrecht der Nationen in besonderer Anwendung auf Österreich. Teil 1, Nation und Staat, Wien 1918.
- Otto Bauer, Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie, Wien 1907.
- Josef Strasser, Der deutsche Arbeiter und die Nation, Reichenberg 1912.
- Karl Kautsky, Nationalität und Internationalität, Berlin 1908.
- Julius Deutsch, Geschichte der österreichische Gewerkschaftsbewegung I, Wien 1908.
- Hugo Hantsch, Die Nationalitätenfrage im alten Österreich. Das Problem der konstruktiven Reichsgestaltung (Wiener historische Studien, Band 1), Wien 1953.
- Robert A. Kann, Das Nationalitätenproblem der Habsburgermonarchie. Geschichte und Ideengehalt der nationalen Bestrebungen vom Vormärz bis zur Auflösung des Reiches im Jahre 1918. 2. izd., (Veröffentlichungen der Arbeitsgemeinschaft Ost, zv. 4 in 5), Graz 1964. Zlasti drugi zvezek Ideen und Pläne zur Reichsreform.
- Hans Mommsen, Sozialdemokratie und Nationalitätenfrage im Habsburger Vielvölkerstaat. I (Veröffentlichungen der Arbeitsgemeinschaft für Geschichte der Arbeiterbewegung in Österreich 1), Wien 1963.
- Hans Mommsen, Otto Bauer, Karl Renner und die sozialdemokratische Nationalitätenpolitik in Österreich von 1905 bis 1914. v Studies in East European Social History I, Leyden 1977.
- Hans Mommsen, Nationalitätenfrage und Arbeiterbewegung, (Schriften aus dem Karl Marx-Haus, zv. 6) Trier 1971.
- Helmut Konrad, Nationalismus und Internationalismus. Die österreichische Arbeiterbewegung vor dem Ersten Weltkrieg (Materialien zur Arbeiterbewegung 4), Wien 1976.
- Raimund Löw, Der Zerfall der »Kleinen Internationale«. Nationalitätenkonflikte in der Arbeiterbewegung des alten Österreich (1899 bis 1914) (Materialien zur Arbeiterbewegung 34), Wien 1984.
- Prim. Die ITH-Tagungsberichte 1 in 10, namreč posvetovanja na Dunaju 1964 in 11. linške konference 1975. O isti problematiki s stališča marksističnega disidenta: Milovan Djilas, Systeme kommen und gehen, die Nationen aber bleiben v Die Welt, št. 271, 17. novembra 1984. *

Résumé

LES AUSTROMARXISTES: L'ÉTAT DE FÉDÉRATION NATIONALE SELON KAREL RENNER ET OTTO BAUER

L'auteur s'arrête brièvement au rapport de la démocratie sociale envers le problème de la question nationale en soulignant qu'il serait strictement nécessaire de faire des recherches sur l'évolution économique de la monarchie habsbourgeoise afin de pouvoir éclairer suffisamment ce rapport. Le rapport de l'austromarxisme envers la question nationale a été éclairé surtout à base de l'interprétation des conceptions de Karl Renner et Otto Bauer comme théoriciens principaux de ce parti. Le construction théorique du changement de la monarchie n'a pas réussi dans le cadre du parti aussi bien à cause de la volonté et des instruments politiques defectueux qui les seuls auraient pu réaliser une latte internationale offensive. L'état fédéral national s'est révélé comme une utopie pour des raisons très complexes dans une monarchie multinationale.